

Kulturkampen og den borgerlige litteratur

Dette nummer af *Poetik* handler om *borgerlig litteratur*, ligesom en stor del af de tidligere numre har gjort det, mens det sidste nummer handlede om *Kulturpolitik og kulturkamp*. Der er en sammenhæng, men denne sammenhæng har i høj grad været implicit. Ved siden af de mere principielle diskussioner har vi bestræbt os på at udvikle analyser af dansk og udenlandsk litteratur, i voksende grad under inddragelse af historiske analyser som baggrund. *Tekstanalyser*, som udkom i 1971 (genoptrykt 1973), havde til formål at give alternative analyser af centrale emner i dansk litteratur, sådan som den formidles i uddannelsessystemet (ikke mindst gymnasiet). Analyse-samlingen havde i sin tid som arbejdstitel: *Skoleeksempler*, men vi fandt at den titel, bortset fra den nyttige henvisning til skolesystemet, var for høven, derfor blev den skiftet ud, desværre med det resultat, at sigtet ikke rigtig blev opfattet. Analyserne af litteratur i overgangen mellem feudalisme og kapitalisme skulle bidrage til en konkretisering af opfattelsen af forholdet mellem litteratur og samfund, således at en alt for ukompliceret opfattelse af såvel den borgerlige litteratur som selve det kapitalistiske samfund kan modvirkes.

Det er ét led i kulturkampen at analysere det borgerlige samfunds bevidsthedsprodukter historisk konkret, og her har litteratur spillet en væsentlig rolle. Litteraturen er derfor en væsentlig kilde til bestemte aspekter af vores samfunds »bevidsthedshistorie«, men det er naturligvis ikke hele sagen. Et modeksempel kunne være folkelige vækkelsesbevægelser i det nittende århundrede. Studiet af dem giver tilgang til andre dele af vores historiske baggrund, en side som i stort omfang er fortrængt eller forvrænget i den borgerlige historieskrivning. På samme måde med arbejderbevægelsens kulturelle og politiske virksomhed, som spiller en beskeden rolle i litteraturhistorien, selv om det dog drejer sig om den vigtigste nye klasse i den historiske udvikling. Det er helt afgørende at få udviklet studiet af disse emner (næste nummer af *Poetik* handler netop om det), men det er *samtidig* vigtigt at udvikle studiet af den borgerlige kulturarv.

Denne borgerlige kulturarv kan som nævnt være en kilde til indsigt i borgerlig - og småborgerlig - bevidsthed i de forskellige historiske sammenhæng, men den kan være en kilde til mere end det. Der er jo ikke tale om frit i luften svævende borgerlig ideologi, denne litteratur har ligesom ideologien et reelt historisk grundlag, som den er en reaktion på. Det betyder, at den borgerlige litteratur ikke blot kan være en kilde til borgerskabets og småborgerskabets bevidsthedshistorie, men også kan være en kilde til den virkelige historie, hvis teksterne vel at mærke læses med historisk bevidsthed. I et kulturpolitisk perspektiv er der således i det mindste to interesser knyttet til arbejdet med den borgerlige litteratur: på den ene side analysen af dens funktion som led i den ideologiske reproduktion i uddannelsessystemet og

hvor den i øvrigt er virksom, på den anden side udnyttelsen af den som kilde til konkret anskuelig historisk indsigt i såvel den virkelige historie som de forskellige klassers reaktion på denne historie.

Analysen af den borgerlige litteratur har yderligere et perspektiv i forbindelse med arbejdet med udviklingen af en socialistisk kulturaktivitet. Nok spiller denne borgerlige litteratur ikke hovedrollen i stabiliseringen og prægningen af forestillingerne og bevidsthedsformerne i den aktuelle situation, her spiller massekommunikationen og hele den daglige livssituation nok så meget ind for de fleste, men netop i forbindelse med alternativ kulturel aktivitet står den centralt, eftersom det er på baggrund af den hidtidige kulturelle aktivitet, forestillingerne om de aktuelle muligheder dannes. Denne problematik kan belyses gennem studiet af tidligere bestræbelser på socialistisk kulturaktivitet såvel som den samtidige teoretiske diskussion (og her er Lukács, som vi tager op i et senere nummer af *Poetik*, vigtig). Uden grundigt kendskab til, hvordan den borgerlige kultur fungerer kan det være vanskeligt for *socialistiske kulturarbejdere* at undgå i et vist omfang selv at fungere på samme måde. Man må kende det, man vil bekæmpe.

Således er studiet af borgerlig litteratur et led i kulturkampen.

Redaktionen

I de kommende numre vil vi tage bl.a. følgende emner op: massekommunikation, Lukács, fascisme, socialisationsteori og litteraturforskningen i DDR.

Vi opfordrer til indsendelse af artikler og forslag til artikler og anmeldelser i tilknytning til de anførte emner såvel som til andre.

Peter Madsen

Tidens smerte og storbyens atmosfære

Journalisten Herman Bang og hans roman *Stuk*

»... en Digter tager Tidens Smerte op og gemmer den i sit Bryst...«

Bang med Gringoire

»Man dør maaske af denne Atmosfære af Gas, Sved, Parfumer, Aande og Vindunst, men man lever i den.«

Bang i et brev

»Et eneste Blik, vexlet med en ubekjendt Kvinde, er en Kjærlighedsnydelse for den, der kan nyde med Aandens Sanser.«

Bang i en anmeldelse

Inderligheden og pengene

»Hvad jeg nu for Exempel skal spille paa, er Livet, mit Liv. Det er jo det, som er *min* Ejendom, min Kapital at tage af. Den Elendighed, jeg stemmer op imod og vil besejre, er besynderligt nok også min Driftskapital, det er én Gang for alle saadan.« (*Haabløse Slægter* s. 213).

Dette er aristokraten William Høgs formulering i dagbogsform af hans stilling som kunstner. Hans livsprojekt er at rejse slægtens anseelse gennem at gøre noget stort, han vil være skuespiller. Men den ny tids hårde kendsgerninger sniger sig ind allerede i metaforerne, ligesom de brutalt bryder ind i hans liv, da han ikke længere økonomisk bæres oppe af sin familjebaggrund. Men metaforen i det anførte citat er ikke den eneste af sin art, samme område - pengenes, kapitalens, udbyttets - viser sig, da han efter at have måttet opgive en karriere som skuespiller har skrevet et lille skuespil. Et stykke han har skrevet »med sit hjerteblod« - som det hedder i en uskyldigere tids metaforik, hvor mennesket og kunsten tænktes at stå i et forhold, hvis inderlighed ikke var brudt af samfundet tvang. William, der er den gamle tids mand i en ny tid, klager over sit forspildte liv som var han en skuffet finansmand: